

гегельянців , котрі ставши епігонами, зовсім відмовилися помічати дійсність і відповідати, як належить дійсним філософам, на ті запитання і виклики що робив той час.

Ось и прокатилися над Львовом хвилі чисельних окупацій та нових адміністрацій. Сам Твардовський тримався осторонь пропозицій очолити ті чи інші установи. Він був як маяк – дороговказ для заблудлого розбурханого людського океану – натовпу. Про це і написав у зверненні «О чеснотах Університету», та і заповів один примірник покласти з собою у труну.

Анна Стап'як

Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. Івана Франка,
м. Дрогобич

ЖАН-ЖАК РУССО ЯК ВИРАЗНИК ІДЕОЛОГІЇ ФРАНЦУЗЬКОГО ПРОСВІТНИЦТВА

1. Жан-Жак Руссо – одна із центральних постатей французького Просвітництва 18 ст. Його породила визначна історична епоха, але і він своїми блискучими і оригінальними творами сприяв її народженню. Але його своєрідність і неординарність поглядів Руссо свідчить про особистісну значущість мислителя, спроможність досягнути глибини цивілізаційного поступу, окреслити його суперечності, проблеми.

Як людина, що належить до “третього стану”, Ж.Ж.Руссо активно формував його ідеологію, хоч і не повною мірою (як і інші філософи-просвітники) усвідомлював себе творцем саме буржуазної ідеології. І все ж його філософські погляди зростали на перетині соціальних потрясінь, надій на “зелений рай” та можливість земного людського щастя . Дослідженню умов та підвалин справедливого, юридичного законного, моральнісного життя людини в суспільстві і присвятив своє власне життя Ж.Ж.Руссо. Природність, репрезентована у всіх виявленнях людського буття – головна умова позитивного розвитку суспільства. Головною ж причиною всіх суспільних негараздів є нерівність.

2. Ж.Ж.Руссо називають апологетом рівності, бо головним зацікавленням його життя і творчості була проблема нерівності між людьми та пошук шляхів її подолання. Основою суспільного життя Руссо вважав матеріальні, “тілесні” потреби людей, а духовні – їхнім наслідком,

що лише опосередковано можуть впливати на суспільне буття. Він один із перших виявив, що розвиток культури створює “штучні” потреби, задоволення яких має дуже суперечливий характер, завдяки яким людина намагається “здаватися”, а не бути. Філософ говорить, що нерівність між людьми існувала не завжди, а виникла лише на певному рівні історичного розвитку людства з майнових відносин між людьми. Майнова нерівність, поділ на бідних та багатих, на думку Руссо, є першим щаблем нерівності. Другий щабель нерівності він пов’язує з виникненням держави. Нерівність між багатими і бідними, таким чином, піднімається на новий щабель, перетворюється в нерівність між пануючими, володарями та підлеглими, підвладними. Третій щабель нерівності в суспільстві є результатом перетворення законної влади на деспотизм. Якщо раніше народ був одурений державою та законом, то деспот обманує і закони, і народ. Цей третій щабель нерівності створює, між тим, і нову рівність – щодо деспота всі люди стають рівними у своєму безправ’ї. Таким чином, Ж.Ж.Руссо намагається обґрунтувати та морально і юридично виправдати право народу на бунт проти деспота. Отже, головну причину соціальної нерівності Ж.Ж.Руссо вбачає в майновій нерівності. З іншого боку, соціальна нерівність укорінена у взаємній залежності людей, викликаній суспільним поділом праці та розвитком цивілізації.

3. Творчість Ж.Ж.Руссо “виводить” його за межі епохи Просвітництва. І це пов’язано з суперечностями у розвитку цивілізації. Оскільки він вважає, що розвиток науки не може сприяти удосконаленню моральності і життя людей вцілому. Природним станом людського життя він вважає такий стан, коли людина є самодостатньою, незалежно від інших людей, ні як виробник, ні як споживач. В цьому природному стані всі люди були рівними, не знали, що таке майно, що таке приватна власність. Основною рисою цього природного стану була моральна досконалість, бо там, де немає приватної власності, не може бути і несправедливості. Прямим наслідком приватної власності є ворожнеча між людьми, прагнення збагачуватися за рахунок інших. Ж.Ж.Руссо вважав, що новий суспільний лад не може будуватися на насильстві, засобом подолання соціальної несправедливості і нерівності може бути лише суспільний договір. В суспільному договорі Ж.Ж.Руссо шукає також реалізацію свободи, яка на його думку, є свободою вищого типу, ніж природна свобода, тому що підкорення лише одним бажанням є рабством, а підкорення закону, який люди самі встановили, – це справжня реальна свобода. Цивілізація, технічний прогрес є причиною руйнування природної цілісності та

гармонії людського буття, заснованого на безпосередності почуттів. Ж.Ж.Руссо першим осягнув суперечливі тенденції цивілізації і дійшов висновку, що розвиток виробництва, науки, техніки приносить не тільки користь, а й має негативні наслідки. Таким чином, французький мислитель мужньо реалізував свої особистісні цінності та переваги у своїй творчості.

Віталій Надурак

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СИНЕРГЕТИКИ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ФЕНОМЕНУ МОРАЛІ

Одним із найпомітніших явищ у сучасній науці є становлення та розвиток синергетичної парадигми. Якщо у перші роки свого існування синергетика найактивніше використовувалась у природничих науках, то останнім часом, найбільш динамічним є її освоєння у науках суспільних. Водночас, нормативна сфера суспільного життя і, особливо, мораль майже не досліджувалися у призмі синергетичної парадигми. Наша розвідка спрямована на те, щоб заповнити цю прогалину.

При дослідженні будь-якої складноорганізованої системи, насамперед, необхідно описати її структуру. Аналізуючи мораль, ми виділяємо в ній три рівні: мікрорівень – це моральна діяльність, макрорівень – моральна свідомість, а мегарівень утворюється елементами, які називають керуючими параметрами. В системі моралі це ті фактори, які безпосередньо впливають на формування моральної свідомості. Їх можна поділити на дві групи. До першої відносимо *потребу соціального* (тобто необхідність людей у співіснуванні, в першу чергу, з метою виживання); *бажання людини володіти власністю*, яке, у свою чергу, породжує комплекс економічних відносин; *біологічну природу людини* (по-перше, багато моральних норм мають природну основу і зустрічаються також у тваринному світі, по-друге, до даного параметру треба віднести інстинкти агресивності та сексуальності, у протистоянні з якими, значною мірою, відбувалось формування і розвиток моралі). До другої групи належать ті параметри, що мають культурне походження, а саме: *національно-культурна специфіка народу-носія моралі* (лягаючи на ґрунт тієї чи іншої національної культури, мораль неминуче зазнає змін, інколи, досить радикальних); *релігія* (хоча вона є частиною